

ZASADY TŁUMACZENIA DOKUMENTÓW W PROCEDURZE UZNANIA WYKSZTAŁCENIA

Publikacja współfinansowana jest przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój (PO WER).

MATERIAŁ INFORMACYJNY OPRACOWANY PRZEZ
BIURO UZNAWALNOŚCI WYKSZTAŁCENIA – ENIC-NARIC POLSKA

Zasady tłumaczenia dokumentów w procedurze uznania wykształcenia

Tłumaczenia, przedkładane wraz z dyplomem lub świadectwem w procedurze uznania wykształcenia, mogą być dokonane przez tłumaczy przysięgłych, ustanowionych w państwie wydania dokumentu lub innym państwie, tłumaczy przysięgłych ustanowionych w Polsce lub właściwych konsulów RP, funkcjonujące w Polsce lub za granicą instytucje prywatne zajmujące się tłumaczeniami, a także przez osoby niemające upoważnienia do potwierdzania zgodności treści tłumaczenia z treścią dokumentu w języku oryginalnym. Należy brać pod uwagę, iż tłumaczenie jest w większym lub mniejszym stopniu interpretacją, dokonaną najczęściej przez osobę nieposiadającą specjalistycznej wiedzy ani o polskim systemie edukacji, ani o systemie edukacji państwa, w którym został wydany. Ocena zagranicznego dokumentu powinna więc opierać się na zapoznaniu się z jego treścią w języku oryginalnym (choć nie zawsze jest to możliwe), a przedkładane tłumaczenie powinno mieć charakter pomocniczy.

Punkt 24 *Zmienionych zaleceń w sprawie kryteriów i procedur oceny wykształcenia uzyskanego za granicą (przyjętych przez Komitet Konwencji Lizbońskiej na piątym posiedzeniu w Sèvres)* oraz w *Memorandum wyjaśniającym* wskazuje, iż nie należy tłumaczyć tytułów nadanych wnioskodawcy w ramach wykształcenia uzyskanego za granicą. Tłumaczenie tytułu zakłada bowiem jego ocenę, która powinna być dokonywana jedynie przez ekspertów z dziedziny uznawania wykształcenia. **Regułą powinno być więc podawanie uzyskanego za granicą tytułu lub stopnia w wersji oryginalnej, bez tłumaczenia** (https://nawa.gov.pl/images/users/642/Rekomendacje-w-sprawie-kryteriow-oceny-08-04-2020_1.pdf). **Taka sama reguła dotyczy pozostawiania w oryginalnym brzmieniu polskich tytułów zawodowych i stopni naukowych**, zawartych w wydawanych przez uczelnie odpisach dyplomów w języku obcym. Ponieważ rolą tłumaczenia jest wierne oddanie treści dokumentu, tłumaczenia zawierające przyrównanie zagranicznego tytułu do jego polskiego odpowiednika nie powinny być akceptowane. Praktyka taka może bowiem rodzić liczne niezamierzone przekłamania w treści tłumaczenia, a nawet trudność w prawidłowym rozpoznaniu przez polskie lub zagraniczne organy ds. uznawalności, z jakim dokumentem o wykształceniu mamy do czynienia.

Powyższe zasady zawarte zostały również w § 46 Kodeksu Zawodowego Tłumacza Przysięgłego, przyjętego uchwałą Rady Naczelnej PT TEPIS nr 1/X/19 z dnia 12 stycznia 2019 r. Stanowi on, że w tłumaczeniu dokumentów dotyczących wykształcenia należy zachowywać zasady opracowane przez Komisję Europejską, Radę Europy i UNESCO/CEPES, które nakazują **przytaczać w języku źródłowym tytuły zawodowe, stopnie naukowe i tytuły naukowe, nazwy szkół, uczelni i innych instytucji kształcących** oraz nie wyrażać żadnych sądów wartościujących ani stwierdzeń o równoważności poziomu wykształcenia. Równoważność tytułu zawodowego albo stopnia naukowego może zostać określona wyłącznie na podstawie umowy międzynarodowej przez uprawnione do tego organy, a w przypadku braku umowy międzynarodowej – w drodze nostryfikacji. Tytuł zawodowy, stopień naukowy lub tytuł

naukowy przytacza się w języku źródłowym; może on zostać uzupełniony w uwadze tłumacza wyjaśnieniem o treści ustalonej przez powołaną do tego instytucję <https://tepis.org.pl/wp-content/uploads/Kodeks-zawodowy-t%C5%82umacza-przysie%CC%A8g%C5%82ego.pdf> .

Punkt 23 *Zmienionych zaleceń w sprawie kryteriów i procedur oceny wykształcenia uzyskanego za granicą (przyjętych przez Komitet Konwencji Lizbońskiej na piątym posiedzeniu w Sèvres)* oraz w *Memorandum wyjaśniającym*) zakłada, iż należy rozważyć i wyraźnie określić wymogi dotyczące tłumaczenia dokumentów, a w szczególności potrzebę przedstawiania przez wnioskodawców tłumaczeń uwierzytelnionych przez tłumaczy przysięgłych. Należy także rozważyć, czy wymogi dotyczące tłumaczenia można ograniczyć do podstawowych dokumentów oraz czy dokumenty w niektórych językach obcych, określonych przez organy właściwe do spraw uznawalności, mogą być przyjmowane bez tłumaczenia. Zachęca się zainteresowane państwa do zmiany aktualnych przepisów krajowych uniemożliwiających przyjmowanie dokumentów w językach innych, niż język danego kraju, bez tłumaczenia. Zastosowanie suplementu do dyplomu (jeśli jest dostępny) powinno zmniejszyć potrzebę tłumaczenia innych podstawowych dokumentów.

Polska jako państwo, które ratyfikowało Konwencję Lizbońską i tym samym zobowiązało się do respektowania jej postanowień, dostosowała swoje przepisy do zawartych w ww. artykule rekomendacji. Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*, nie określa wymogu przedkładania tłumaczeń zagranicznych dyplomów w celu uznania wykształcenia lub w procedurze rekrutacji na studia drugiego stopnia czy przyjęcia do szkoły doktorskiej. Decyzja w tej sprawie należy więc do organu przyjmującego. Natomiast w rozporządzeniach o nostryfikacji dyplomów ukończenia studiów (§ 4. 2) i nostryfikacji stopni naukowych (§ 5. 2) zawarto zapis, iż **w szczególnie uzasadnionych przypadkach** podmiot nostryfikujący może zażądać od wnioskodawcy przedłożenia tłumaczenia sporządzonego i poświadczonego przez tłumacza przysięgłego albo sporządzonego przez zagranicznego tłumacza i poświadczonego przez właściwego konsula Rzeczypospolitej Polskiej. Tłumaczenie takie powinno być uwierzytelnione (podpisane i opieczetowane) w sposób nie budzący zastrzeżeń co do jego autentyczności.

Nadużycia w tłumaczeniach dokumentów o wykształceniu

W przypadku, gdy organ ds. uznawalności nałoży na osobę wnioskującą o uznanie wykształcenia wymóg przedłożenia wraz z dokumentami ich tłumaczenia na język polski, powinien zwrócić uwagę na następujące kwestie. Tłumacze przysięgli ustanawiani są w Polsce do dokonywania tłumaczeń z konkretnego języka (lub kilku języków). Czasami przekraczają oni swoje uprawnienia, poświadczając tłumaczenia z innych, podobnych języków. Organ może spotkać się z tłumaczeniami dyplomów ukraińskich lub białoruskich, poświadczonymi przez tłumaczy języka rosyjskiego. W takiej sytuacji powinien odmówić przyjęcia tłumaczenia.

Przekroczeniem uprawnień przez tłumacza należy również określić sytuacje, w których nie tylko dokonuje on tłumaczenia zagranicznego dyplomu, ale przyrównuje go do polskiego systemu edukacji. Powszechne są przypadki, w których tłumacz zamienia oryginalną nazwę dokumentu, uczelni, tytułu zawodowego lub stopnia naukowego na nazwę polską, którą uzna za odpowiednią. Dla przykładu zamiast rosyjskiego stopnia naukowego *kandydata nauk* w tłumaczeniach pojawia się nazwa polskiego odpowiednika tego stopnia, czyli *doktora*, choć rosyjski stopień *doktora* jest odpowiednikiem polskiego stopnia *doktora habilitowanego*. Osoba nie znająca języka rosyjskiego nie będzie mogła rozpoznać, czy ma do czynienia z dyplomem o nadaniu w Rosji niższego, czy też wyższego stopnia naukowego.

Często nazwa zagranicznego dyplomu błędnie sugeruje tłumaczowi jego polski odpowiednik, choć w rzeczywistości potwierdza on posiadanie wykształcenia wyższego na innym poziomie, niż w Polsce. Np. włoski dyplom *Laurea di Dottore* nazwą przypomina polski dyplom ukończenia studiów pierwszego stopnia (licencjat), lub nawet dyplom doktora, podczas gdy w rzeczywistości jest dyplomem ukończenia studiów jednolitych i potwierdza we Włoszech posiadanie wykształcenia na poziomie studiów drugiego stopnia.

Zdarza się, że taki sam tytuł może być wydawany po kształceniu na różnym poziomie. Na przykład brytyjski tytuł *Master of Arts*, w Wielkiej Brytanii może potwierdzać ukończenie studiów pierwszego stopnia lub studiów drugiego stopnia, może również być tytułem honorowym wydawanym za opłatą wszystkim absolwentom studiów pierwszego stopnia, po upływie określonego czasu od otrzymania tytułu *Bachelor*. Podobnie *Titulo de Bachiller* nadawany w Hiszpanii oraz w wielu państwach Ameryki Łacińskiej może potwierdzać ukończenie szkoły średniej jak również ukończenie studiów pierwszego stopnia. Również inne nazwy dyplomów ukończenia studiów wyższych (np. amerykański tytuł *Master*, ukraiński *Magistr*) tłumaczone są w sposób nieuprawniony jako tytuł magistra, choć równoważność taka może zostać stwierdzona wyłącznie w drodze nostryfikacji. Nierzadkie jest również dość dowolne zamienianie zagranicznych nazw szkół polskimi wyrazami określającymi inny poziom szkolnictwa. Przykładem mogą być ukraińskie czy rosyjskie szkoły o nazwie *ucziliszcze* czy *koledż* (odpowiednik polskich średnich szkół zawodowych, w tym policealnych) tłumaczone jako szkoły wyższe.

Noty prawne

1. Opracowanie udostępnione jest na licencji [Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International \(CC BY-NC-ND 4.0 International\)](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/).
2. Informacje zawarte w opracowaniu służą wyłącznie celom informacyjnym i edukacyjnym i nie stanowią źródła prawa, urzędowej interpretacji przepisów prawa, a także nie są oficjalnym stanowiskiem właściwych organów lub władz.